

ÖĞRETMEYİ ÖĞRENMEK: İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ'NİN EĞİTİCİ EĞİTİMİ DENEYİMİ

Ayşen BULUT*, Selma KARABEY**, Nuray YOLSAL**, Nuriye ORTAYLI*,
Zeynep AYDIN***

ÖZET

İstanbul Tıp Fakültesi'nde 1997-2000 tarihleri arasında öğretim üyelerinin etkin bir eğitim yapabilme bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla yedi adet "Eğitici Eğitimi" kursu düzenlendi. İlk kursun süresi dokuz gün iken, bu süre giderek kısaltılarak, son kursta beş güne indirildi. Kurslardaki katılımcı sayıları 15-22 arasında değişti. Bugüne dek İstanbul Tıp Fakültesi'nin hemen her bölümünden 123 öğretim üyesi ile diğer fakülte ve kurumlardan ve hemşirelik bölümünden 18 eğitmen eğitim aldı. Kurslara yalnızca gönüllü öğretim üyeleri katıldı. Kurslar, küçük grup tartışmaları, rol yapma, vaka çalışması, beyin fırtınası, deneyime dayalı öğrenme gibi tümüyle katılımlı eğitim teknikleriyle yürütüldü. Çeşitli yöntemler kullanılarak yapılan değerlendirmelerde kursların yararlı olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. İstanbul Tıp Fakültesi'nde tıp eğitimini iyileştirmek için sürdürülen çabalarda bu kursların eğitici ve katılımcılarının etkin rol almaları, kursların bireysel gelişmenin ötesinde bu yöndeki katkısını da göstermesi açısından anlamlıdır.

Anahtar kelimeler: Tıp eğitimciliği, eğitici eğitimi

SUMMARY

Learning of teaching: Experience of Istanbul Faculty of Medicine on training of trainers. Between 1997-2000, seven faculty development courses were implemented at Istanbul Faculty of Medicine. The aim of this course was to strengthen the participants' knowledge and skills for effective teaching. At the beginning, a nine-day programme was conducted, later the programme was shortened to five days. From various departments of Istanbul Faculty of Medicine and the other institutions, a total of 141 medical and nursing teaching staff were trained. Only teaching staff who volunteered for this programme participated in the course. The training method was completely based on participatory techniques such as small group discussions, role-playing, case study, brainstorming, experience based learning etc. As the conclusion of the evaluation process, the participants have expressed that those courses were useful. The trainers and participants of the courses have actively been involved in the process of revision of the medical education at the Istanbul Faculty of Medicine. It shows that this program not only provided personal development, but also stimulated initiative at the medical school.

Key words: Medical teaching, training of trainers

GİRİŞ

Türkiye'de tıp eğitiminin en temel sorunu eğitimin amaçlarının açıkça tanımlanmamış olmasıdır. Tıp fakültesini bitiren bir hekimin ülke nüfusunun sağlık gereksinimlerine cevap verecek nitelikte hangi temel bilgi ve becerilerle donatılmış olması gerektiği ayrıntılı olarak belirlenmemiştir.

Tıp eğitiminde bir diğer sorun da tıp eğitim-

cilerinin "eğitim becerileri" konusunda formal bir eğitim almamalarıdır. Türkiye'de yalnızca ilk ve orta eğitimdeki eğitimcilerin eğitici sertifikası almaları gereklidir. Oysa tıp fakülteleri de dahil olmak üzere üniversite eğitimcilerinden böyle bir sertifika istenmemektedir. Genç üniversite eğitimcileri yalnızca kendi öğretmenlerini gözleyerek ve kendi çabalarıyla eğitimciliği öğrenmektedirler. Bu durum eğitimciliği öğrenme sürecini

Mecmuaya geldiği tarih: 18.08.2000

Bu makale İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonunca BEKADEP projesi (B-236/130799) olarak desteklenmiştir.

* İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Çapa, İstanbul

** İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Çapa, İstanbul

*** İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Fizyoloji Anabilim Dalı, Çapa, İstanbul

uzatmakta, eğitiminin etkinliğini azaltmakta ve eğitimcilerin iş doyumunun azalmasına yol açmaktadır. Öğretim üyeleri ise bunun eksikliğini hissederek, kendilerini geliştirme gereği duymaktadırlar.

İstanbul Tıp Fakültesi'nde 1996 yılında düzenlenen "Tıp Eğitimcilerinin Eğitimi Simpozyumu" nun ardından bir grup duyarlı öğretim üyesi eğitim becerilerini geliştirmek üzere "eğitici eğitimi" yapılması için istek duymuşlardır. Bu süreç içinde "yurt koşulları ve sağlık sorunlarımızın öncelikleri dikkate alınarak, tıp öğretim ve eğitiminin etkinliğini belirlemek ve yöntemler geliştirmek, amacına uygun araştırmalar yapmak" amacıyla 1977 yılında kurulmuş olan, ancak inaktif durumda bulunan Tıp Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne yeniden işlerlik kazandırılarak eğitici eğitimi programını oluşturma girişimlerine başlanmıştır.

Halk sağlığı alanında çalışan öğretim üyeleri diğer branşlara göre "eğitim becerileri" alanında daha donanımlıdır. Özellikle de üreme sağlığının geliştirilmesi ve HIV/AIDS'in önlenmesi gibi "hassas" alanlarda çalışan Halk Sağlığı uzmanları, sosyal bilimciler ve eğitim uzmanlarıyla yakın işbirliği içinde olduklarından eğitim becerileri konusunda eğitim almışlar ve uygulama deneyimi kazanmışlardır. Bu birikimlerinin sonucu olarak, eğitim becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir eğitici eğitimi programını hazırlayan ve yürüten ekibin öncüleri olmuşlardır.

İlki Eylül 1997'de, sonucusu ise Ocak 2000'de olmak üzere bugüne dek toplam yedi "eğitim becerileri" kursu düzenlenmiş ve 141 kişi bu kurslardan yararlanmıştı.

PROGRAMIN AMACI VE HEDEFLERİ

Bu eğitim programının amacı, katılımcı öğretim üyelerinin etkin bir eğitim yapabilmeleri için bilgi ve becerilerini geliştirmektir.

Aşağıda yazılı hedefler programın hedefleri olarak belirlenmiştir:

Bu kursun sonunda katılımcılar:

1. Yetişkinlerin öğrenme ilkelerini sayabilmesi,
2. Olumlu bir eğitim atmosferi yaratabilmesi ve sürdürebilmesi,
3. Eğitimi kolaylaştıran sözlü ve sözsüz iletişim kurallarını kullanabilmesi,
4. Görsel/işitsel eğitim araç-gereçlerini hazırlayabilmesi ve etkin olarak kullanabilmesi,
5. Etkileşimli eğitim yöntemlerini tanımlayabilmesi ve herbirinin uygun olduğu kullanım alanlarını ayırdedebilmesi,
6. Yeterliliğe dayalı eğitimin temel özelliklerini tanımlayabilmesi,
7. Grup dinamiklerinin özelliklerini tanımlayabilmesi,
8. Etkin bir eğitim oturumu hazırlayabilmesi,
9. Etkin bir demonstrasyon yapabilmeli,
10. Etkin bir yetiştirici (koç) olabilmeli,
11. Bilgi ve beceriye dayalı değerlendirme gereçleri hazırlayabilmesi ve kullanabilmesidir.

EĞİTİCİ EĞİTİMİ PROGRAMININ TASARIMI

Süre:

İlk kurs programı dokuz gün olarak tasarlandı ve uygulandı. Kursların bitiminde katılımcılardan alınan geri bildirimlerle programın içeriği gözden geçirilerek bazı oturumların süresi ve toplam kurs süresi giderek kısaltıldı. En son kurs beş günde tamamlandı. Süre konusundaki değerlendirmeler sürmektedir.

Katılımcılar:

Kurs programı başlangıçta İstanbul Tıp Fakültesi'nin tüm öğretim üyelerine önceden duyuruldu. Kursu katılım için herhangi bir

zorlayıcılık söz konusu olmadan yalnızca gönüllü olan öğretim üyeleri katıldılar. Katılımcı sayısı sınırlı olduğundan, ilk bir kaç kurstan sonra gelecek kurs için isimlerini yazdıranlardan bir bekleme listesi oluşturuldu ve duyuru yapılmasına gerek kalmadı. Katılımcıların kurslara tam olarak devam etmeleri istendi. Her bir kursta katılımcı sayısı 15-22 arasında değişti. Bugüne dek İstanbul Tıp Fakültesi'nin hemen her bölümünden öğretim üyeleri ile diğer fakülte ve kurumlardan ve hemşirelik bölümünden bazı eğitimciler de bu programlara katıldı. 1997 yılında başlayan ve sonuncusu Ocak 2000'de gerçekleştirilen yedi kursta bugüne dek toplam 141 öğretim elemanı eğitim aldı.

Eğiticiler:

Eğitim ekibinde başlangıçta İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Kadın ve Çocuk Sağlığı Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul Tıp Fakültesi ve Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda görevli ve eğitim becerileri alanında deneyimli öğretim üyeleri yer aldılar. Ancak ilk kursta katılımcı olan bir çok öğretim üyesi daha sonraki kurslarda eğitimciler arasında görev almak isteyerek, sonraki kurslarda kurs programını yürüten eğitimcilerle birlikte eğitim sürecinde aktif olarak yer aldılar. Böylece İstanbul Tıp Fakültesi'nde eğitici eğitimi ile uğraşan eğitimci kadrosu genişledi.

İlk kurstan sonra Tıp Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, yararlı olabileceği düşüncesiyle Eğitim Fakültesi'ndeki öğretim üyelerinden de destek istedi ve onlar da her hafta belli saatlerde farklı konuların işlendiği bir eğitim programı hazırlayıp uyguladılar. Ancak programın bütünlüğünü sağlamadaki zorluklar ve tıp eğitiminin özgün bir alan olması nedeniyle olsa gerek, programın tıp eğitimcilerinin gereksinimlerini karşılamadığı düşünüldü Bunun yerine, tıp eğitimcilerinin eğitiminde yine tıp eğitimcilerinin yer

almasının, yani "meslektaş eğitimi" uygulamasının daha etkili olduğu sonucuna varıldı ve ilk kursta uygulanan eğitimci eğitiminin bir süre daha devam etmesi için çaba gösterildi.

Kursların finansmanı:

İlk iki kursun giderlerinin karşılanmasında İ.Ü. İ.T.F Kadın ve Çocuk Sağlığı Birimi'nin Avrupa Birliği'nin desteğiyle yürütmekte olduğu eğitim projesi bütçesinden yararlanıldı. Diğer kurslar ise kısmen İTF Vakfı, sınırlı olarak da İ.Ü. Araştırma Fonu tarafından finanse edildi. Ayrıca katılımcılardan ara ikramları karşılamak üzere sembolik bir ücret ödemeleri de istendi.

Kurs alanı olarak İ.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitüsü'nün salonları kullanıldı. Son kursta İstanbul Tıp Fakültesi Behçet Kitaplığı salonundan yararlanıldı. İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı, katılımcılara dağıtılacak eğitim materyalinin çoğaltılmasını sağladı. Kurs sırasında yapılan video kayıtları da İstanbul Tıp Fakültesi Odyo-vizüel Merkezi tarafından ücretsiz olarak sağlandı. Kurs eğitimcileri gönüllü olarak programa zaman ayırdılar.

Eğitim yöntemleri

Kurslarda bütünüyle soru-cevap, küçük grup tartışmaları, rol yapma, vaka tartışmaları, beyin fırtınası vb gibi katılımcı eğitim yöntemleri kullanıldı. Oturumların başlangıcında dikkat ve enerji toplayarak ısınmayı sağlayan grup oyunları uygulanarak eğitim için rahatlamaya ve olumlu bir eğitim ortamı yaratılmaya özen gösterildi.

Programın içeriği:

Programın içeriği, üreme sağlığı eğitimcilerine yönelik olarak CEDPA⁽¹²⁾ ve JHPEIGO⁽¹¹⁾ tarafından hazırlanan "Eğitici Eğitimi Rehberleri" ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Tıp Eğitimi El Kitabı'ndan⁽³⁾ yararlanılarak

oluşturuldu. Rehberlerin içeriğinden üreme sağlığı ile ilgili bilgiler genel tıp programına uygulanarak yalnızca eğitim becerilerine odaklanacak şekilde deneyim ve bilgi birikimiyle yeniden düzenlendi. Programda yer alan konuların isimleri ve süreleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Değerlendirme teknikleri:

Kursun değerlendirilmesinde çeşitli yöntemler kullanıldı:

1. Her günün bitiminde hem katılımcılar hem de eğitimciler günü değerlendirdiler.
2. Eğitim programlarının son günü katılımcılara "eğitim becerileri kursu değerlendirme formu" verilerek, kursla ve eğitimlerle ilgili kanılarını "kesinlikle katılıyorum" (5), "katılıyorum" (4), "emin değilim" (3), "katılmıyorum" (2), "hiç katılmıyorum" (1) seçeneklerinden biri ile belirtmeleri istendi. Bu formdan elde edilen toplu sonuçların kursla ilgili olanları Tablo 2'de ve eğitimlerle ilgili olanları Tablo 3'te gösterilmiştir.

3. Kursun son aşamasında katılımcılar örnek eğitim oturumları hazırlamış, bu sunuların video kayıtlarını sorumlu eğitimcilerle birlikte izleyerek kendilerini değerlendirmeleri sağlandı. Ayrıca bu sunular diğer katılımcılar tarafından da bir kontrol listesine göre değerlendirilerek yazılı ve sözlü geri bildirimlerle değerlendirildi.

4. Her kursun bitiminden yaklaşık üç ay sonra kurs sırasında hazırlanan eylem planlarının uygulamasını izlemek, kursun etkilerini ve katkılarını değerlendirmek amacıyla bir toplantı yapılarak, katılımcıların eğitim uygulamalarında oluşturduğu değişiklikler tartışıldı.

5. Kursun uzun erimli etkilerini ve katılan öğretim üyelerinin kursları nasıl değerlendirdiğini belirlemek amacıyla ilk altı kursun katılımcılarına kurs bitiminden en az altı ay sonra ayrıntılı bir görüşme formu verilerek kendi deneyimlerini değerlendirmeleri istendi. Bu çalışmanın sonuçları "İstanbul Tıp Fakültesi'nde Uygulanan 'Eğitici Eğitimi' Programının Değerlendirilmesi" isimli makalede ayrıntılarıyla incelenebilir (13).

Tablo 1. Eğitim Becerileri Programının İçeriği*

Gün	Konular	Süre
1	1. Açılış ve tanışma	1 saat
	2. Katılımcı beklentileri, amaç ve öğrenim hedefleri, kurs programının tanıtımı	30 dakika
	3. Yetişkinler nasıl öğrenir?	2 saat 30 dakika
	4. Öğrenme biçimleri	45 dakika
2	1. Eğitim yöntemleri	2 saat 30 dakika
	2. İletişim becerileri	2 saat
3	1. Olumlu eğitim atmosferi yaratmak	45 dakika
	2. Görsel-işitsel araçların geliştirilmesi	1 saat 15 dakika
	3. Klinik eğitim/Demonstrasyon	1 saat 15 dakika
	4. Yetiştiricilik	1 saat 15 dakika
4	1. Grup dinamikleri	3 saat
5	1. Bir eğitim oturumunun planlanması	2 saat 30 dakika
	2. Bilgi ve beceri değerlendirme gereçleri	2 saat
6	1. Eylem planlarının hazırlanması	60 dakika
	2. Sunum hazırlıkları	4 saat 30 dakika
7	1. Katılımcı sunumları	4 saat 20 dakika
	2. Kursun değerlendirilmesi	30 dakika

Tablo 2. Kursların sonunda kursla ilgili olarak yapılan değerlendirmelerin dağılımı*

Katılımcıların Kursla İlgili Değerlendirmeleri	Katılıyorum	
	n*	%
Kursun amaç ve hedefleri açıktı	95	100.0
Bilgiler net bir şekilde aktarıldı	84	88.4
Eğitmenler konularında coşkulu ve hevesliydi	92	96.8
Teorik ve pratik arasında iyi bir denge kurulmuştu	89	93.7
Kurs iyi organize edilmişti	91	95.8
Öğretilenleri işyerimde kullanabilirim	84	88.4
Derslerde kullanılan etkinlikler amaca uygundu	94	98.9
Bu kurs eğitmen olarak kendime güvenimi artırdı	90	94.7

*Son grupta özel bir zaman sorunu nedeniyle değerlendirme yapılmamıştır.

Tablo 3. Kursların sonunda eğitmenlerle ilgili olarak yapılan değerlendirmelerin dağılımı*

Katılımcıların Eğitmenlerle İlgili Değerlendirmeleri	Katılıyorum	
	N*	%
Kendimi rahat hissetmemi sağladı	92	96.8
Bütün grubun etkin katılımını sağladı	89	93.7
Konu hakkında bilgisinin sınırlarını iyi çizdi, bilmediklerini kabul etti	88	92.6
Katılımcılar arasındaki etkileşimi destekledi	91	95.8
Soru sormamı ve endişelerimi dile getirmemi kolaylaştırdı	92	96.8
Kazanılacak eğitim becerilerinin hedeflerini açıklıkla ifade etti	94	98.9
Becerilerin dayandığı ilkeleri ve mantığını açıkladı	90	94.7
Eğitim konusunda daha yeterli olabilmem için yeni yollar aramaya motive etti	92	96.8

*Son grupta özel bir zaman sorunu nedeniyle değerlendirme yapılmamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Tıp fakültesi, tıp mesleğinin ve kültürünün öğrencilere sosyal ve psikolojik süreçlerle aktarıldığı bir sosyal çevre olarak kabul edilmektedir. Tıp eğitimi öğrenciler ile kendilerinden önce eğitilmiş kişiler arasındaki yoğun eğitim-öğretim ilişkileriyle mesleki-benliğin ortaya çıkarıldığı, hekimlik kimliğiyle özdeşimin kurulduğu sosyal ortamda mesleki becerilerin entegrasyonundan oluşmaktadır (5,7).

Mezuniyet öncesi tıp eğitimi için en iyi sistemi aramak, bu sistemi uygulamak ve çıkan sorunları çözmek için araştırmalar yapmak kaçınılmazdır. Klasik öğretim bir hekimin kazanması gereken bilgi ve becerileri üst üs-

te istifleyerek öğretme esasına dayanır (10). Entegre sistem eğitim, derslerin sistemlere ya da konulara göre gruplandırılmış paketler şeklinde verilmesidir (8). Probleme dayalı eğitim öğrenciyi merkez alan, ezbere dayanmayan, merak uyandıran, öğrenciyi düşünme ve araştırmaya yönelten yöntemlerin uygulandığı bir sistemdir (7).

Tıp eğitiminde dünyada önemli gelişmeler gözlenmektedir. Geleneksel, klasik eğitim yerini entegre sistemle, öğrenciyi merkeze alan ve probleme dayalı öğrenmeyi sağlayan modellere bırakmaktadır. Üniversite eğitim sitemlerindeki bu değişiklikler eğitim bilimindeki değişikliklerden de etkilenmektedir. Çağdaş eğitim bilimi öğrenciyle iletişim, et-

kileşim, onu yönlendirebilme, ölçme-değerlendirebilme yöntemleriyle; öğrenmeyi öğretmeye dayanmaktadır. Tıp eğitimcilerinin eğitim biliminin verilerinden yararlanarak eğitimcilik görevlerini daha iyi yapıyor hale getirilmesi fikri yeni olup, "öğretim üyelerinin eğitici olarak eğitimi" ilk kez 1988'de Edinburgh toplantısı sonuç bildirgesinde ele alınmıştır. Tıp eğitimcilerinin yalnızca bir konuda uzman değil, alanlarının öğretmenleri olarak da yetiştirilmesi eğitimin başarısı açısından gereklidir (1).

Fakültemizde 1997 yılından beri yürütülen "Eğitici Eğitimi" kurslarının sonunda yapılan değerlendirmelerde kursların katılımcıları tarafından yararlı bulunduğu ifade edilmiştir. Dünyada ve ülkemizde bu konuda yapılmış çalışmalarda da "Eğitici Eğitimleri"nin katılımcılar tarafından yararlı bulunduğu ve tıp eğitiminin niteliğini yükseltmeye olan katkıları vurgulanmıştır (2,4,6,9).

"Eğitici Eğitimi" kurslarının net kazanımları aşağıda sıralanmıştır:

1997-2000 yılları arasında düzenlenen yedi kursta toplam 141 öğretim görevlisi eğitildiler. Bunların 123'ü İstanbul Tıp Fakültesi'de, 18'i diğer tıp fakülteleri ve kurumlarda görev yapmaktadırlar.

1. Yapılan değerlendirmeler sonucunda kurs programının önceden belirlenen öğrenim hedeflerine ulaştığı belirlendi.

2. Kursta katılan her öğretim üyesi kurs bitiminden sonraki dönemde uygulanmak üzere bir eylem planı hazırladı.

3. Kurslarda standardizasyonu sağlamak amacıyla kurs programı ve uygulanan modülleri içeren bir rehber oluşturulmuştur.

4. Katılımcı öğretim üyeleri kursta edindikleri eğitim becerilerini kendi derslerinde uygulamaya başlamış olup, bunun sonucu olarak öğrencilerden olumlu geri bildirimler almaktadırlar.

5. Katılımcılar kendi aralarında bir iletişim ve dayanışma ağı oluşturdular. Bu grubun gelecekte fakültenin eğitim politikalarının oluşturulmasında etkin olarak görev almaları beklenebilir. Bunun ilk sonuçlarından birisi Tıp Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin yeni yönetim kurulunun tamamının bu kursların eğitici ve katılımcılarından oluşması ile ortaya çıkmıştır.

6. Bu kurslara ev sahipliği yapan Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı kurslardan en çok yararlanan birim oldu. Bu bölümdeki öğretim üyelerinin çoğu bu kurslardan geçerek pediatri eğitiminde ciddi bir değişim süreci başlatıldı. Bölüm içinde oluşturulan bir "çekirdek grup" 14 bilim dalı için eğitim amaçlarını belirledi. Üçüncü dönem öğrencileri için uygulamaların standardize edilmesi amacıyla kontrol listeleri hazırlandı. İlerki yıllarda da bu çabaların sürdürülmesi planlanmaktadır.

7. Bir çok bölümde kurslara katılan öğretim üyeleri edindiklerini yalnızca kendileri uygulamayıp, meslektaşlarıyla da paylaşmaktadırlar.

8. Diğer tıp fakültelerinden katılan öğretim üyeleri bu kursların benzerlerini kendi kurumlarında da düzenlemeye başlamışlardır.

Son iki maddede belirtilenler bu kursların etkilerinin sadece kendi katılımcılarıyla sınırlı olmadığını, aksine kayda değer bir "çoğaltıcı etki"ye sahip olduğunu göstermesi bakımından ayrıca sevindiricidir.

Sonuç olarak; İstanbul Tıp Fakültesi'nde yürütülen tıp eğitiminde bu kursların katkısıyla yavaş ancak sistemli bir değişiklik başlatılabileceğine inanıyoruz. Çünkü öğretim üyelerinin bir çoğu bir değişimin gereğine inanıyor. Bu kişilerin eğitim becerilerinin gelişmesinin, tıp eğitiminin planlanması ve yürütülmesinde daha güçlü ve aktif rol almalarını sağlayacağı düşüncesindeyiz. Ancak takdir

edilmelidir ki öğretim üyelerinin gönüllülüğü ile başlayan bu çaba yönetim tarafından değerlendirilerek, süreklilik kazanması için profesyonel ekipler tarafından devralınmalıdır. Aksi halde İstanbul Üniversitesi'nde yalnızca Tıp Fakültelerinde 1000'e yakın öğretim elemanının bu şekilde eğitim becerisi kazanmasını düşünmek bir düş olabilir.

TEŞEKKÜR

Kurs programının hazırlanması ve yürütülmesindeki katkıları nedeniyle Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri Şanda Çalı, Hande Gerçel Harmanlı ve Sibel Kalaça'ya, iyi bir çalışma ortamı hazırlamada destekleri ve katkıları için İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Eski Müdürü Ünal Değerli'ye, eğitimci ekibine katılarak bizleri zenginleştiren arkadaşlarımız (alfabetik sırayla) Sema Anak, Resa Aydın, Güler Bahadır, Orhan Çizmeci, Ahmet Dinçtaş, Arif Dönmez, Rukiye Eker, Gülbin Gökçay, Fatma Oğuz, Lale Say ve Dilşad Sindel'e, eğitim sürecinin planlanması ve yürütülmesinde derin bilgi ve deneyimiyle bize destek olan Avrupa Birliği Eğitim Projesi Koordinatörü Fatma Uz'a, kurslar sırasındaki video çekimlerini yapan ODVİM'den Ahmet Kaba'ya teşekkürlerimizi iletiriz.

KAYNAKLAR

1. Anon. The Edinburgh Declaration. Lancet ii:462 (1988).
2. Fiorini VML, Chies AB, Nunes AP, et al: Evaluation Of Tutors' Training Programme At Marilia Medical School, Brazil. Network of Community-Oriented Educational Institutions for Health Sciences. Training Professionals for Future Health Care: Interaction between Health Care

- and Education, September 5-10, Abstract book:87, Linköping, Sweden (1999).
3. Gilbert J. Educational handbook for Health Personnel. World Health Organization, Geneva (1977).
4. Gonzalez E, Salas C, Munoz C, Solano R, et al: Immersion Courses: A Practical Approach to Faculty Development for PBL. Network of Community-Oriented Educational Institutions for Health Sciences. Training Professionals for Future Health Care: Interaction between Health Care and Education, September 5-10, Abstract book:89, Linköping, Sweden (1999).
5. Kasapoğlu MA. Sağlık Sosyolojisi Türkiye'den Araştırmalar. Sosyoloji Derneği Yayınları VI, Ankara (1999).
6. Newble D, Cannon R: A Handbook For Medical Teachers. Third Edition. Kluwer Academic Publishers London (1996).
7. Okuyan Amato Z. Probleme Dayalı Eğitim. 1. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi, 12-15 Kasım 1998, Ankara, Özet Kitabı:50 (1998).
8. Öztekin Z. Tıp Eğitiminde Entegre Sistem. 1. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi, 12-15 Kasım 1998, Ankara, Özet Kitabı:45 (1998).
9. Saçaklıoğlu F, Çiceklioğlu M and Türk M: Evaluation Of Training Teachers As Educators Programme In Ege University Faculty Of Medicine. Network of Community-Oriented Educational Institutions for Health Sciences. Training Professionals for Future Health Care: Interaction between Health Care and Education, September 5-10, Abstract book:90, Linköping, Sweden (1999).
10. Sencer E. Tıp Eğitiminde Klasik Sistem. 1. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi, 12-15 Kasım 1998, Ankara, Özet Kitabı 43 (1998).
11. Sullivan R, Magarick R, Berthold N: Clinical Training Skills For Reproductive Health Professionals, JHPIEGO Corporation, Baltimore (1995).
12. Training Trainers For Development. The CEDPA Training Manual Series Volume I. The Centre For Development And Population Activities, Washington D. C. (1995).
13. Yolsal N, Karabey S, Aydın Z, Bulut A. Training of trainers (TOT) programs and the evaluation of its effects in Istanbul Faculty of Medicine, "The 7th International Conference on System Science in Health Care, Proceedings II, Publications II, editörler: Javor A, van Eimeren W, Duru G, International Society on System Science in Health Care, Budapest" 46 (2000).